

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Анастасия Миланова Бънкова

член на научно жури (Заповед РД 38-673 от 3.11.2017 г., СУ „Св. Кл. Охридски“) за защита на дисертационен труд на тема „**Зависимост между социален произход и успешна управленска кариера**”

за присъждане на образователната и научната степен „**доктор**” на **Диана Божидарова Костова**, докторант-редовно обучение на Стопански факултет, СУ „Св. Кл. Охридски”, професионално направление 3.7. „Администрация и управление”(Социално управление), която ще се проведе на 09.01.2018 год.

I. Обща оценка на кандидата.

Познавам Диана Костова още като студентка в българо-немската магистърска програма към Центъра за немски изследвания на Софийски университет. Тя е от малкото студенти, които я завършиха успешно. След това тя постъпи на докторантура в Стопанския факултет, където демонстрира творчески способности, самостоятелна работа, добра организация на времето, дисциплина и воля за изпълнение на поставените задачи. Тя завърши дисертацията си в срок, което също рядко се случва през последните години.

Докторантката е изпълнила учебния и изследователския си план и е отговорила на формалните изисквания към докторантите.

II. Оценка на дисертационния труд.

Представеният дисертационен труд на тема „Зависимост между социален произход и управленска кариера” е разработен на 151 страници

(над 300 стандартни машинописни страници), съдържа увод, 3 глави, заключение, списък на фигурите (42 на брой) и таблиците (39 на брой), списък на използваните информационни източници (общо 236, от които 26 на кирилица и 210 на латиница), 2 приложения (в обем от 12 допълнителни страници). Работата е онагледена с достатъчно на брой фигури и таблици, изследваната литература също е изчерпателна. Представеният автореферат в обем на 37 страници правилно отразява съдържанието на труда, включва още списък с приносите като неразделна част от дисертацията и списък с публикациите на докторанта по темата, а именно – една публикация в докторантски трудове на факултета, една - публикувана в сборник на международна научна конференция и една в научните трудове на факултета. Броят на публикациите е достатъчен и представя в необходимата степен работата на докторанта върху дисертацията пред научната общественост. Дисертационният труд дава възможност за още публикации, които, надявам се, докторантката ще направи в бъдеще с оглед по-голямо популяризиране на направеното от нея.

Техническите характеристики на дисертационния труд дават възможност да се направи преценка, че работата отговаря напълно на формалните изисквания към такъв труд.

Относно съдържанието на дисертационния труд може да се даде следната оценка:

а. Актуалност на темата.

Темата на дисертационния труд е безспорно актуална, тъй като е посветена на важен за практиката проблем, изследван отдавна в други страни, по-малко изследван в България. Всъщност при настъпването на промени в социалната и икономическата обстановка в дадена страна винаги се налага да се изследват и евентуални промени в изследваната връзка между социалния произход и възможностите за успешна кариера. Темата е

интересна и при обосноваването на важни политики в държавата и бизнеса, в семействата и общините.

в. Яснота на цели и хипотези.

Целите и изследователските задачи са ясно формулирани. Докторантката си поставя за цел да изследва влиянието на социалния произход върху шансовете за достигане на средна и висока позиция в голяма компания, различията между субективен и обективен успех, както и по пол при това. Изведени са 6 изследователски въпроса и се проверяват 6 хипотези.

Обект на изследването е висш персонал от 100-те най-големи по годишен оборот български фирми за 2015 г.

с. Оценка на структурата на дисертационния труд.

Дисертационният труд има ясна, традиционна за дисертация структура, а именно – увод, глава, посветена на основните понятия в дисертационния труд, глава, посветена на теориите и изследванията по предмета на дисертацията, глава, която съдържа методиката на изследването, систематичното представяне на резултатите от него и анализа им, заключение, което е посветено на изводи и препоръки, до които се стига въз основа на изследването, включително очертаване на насоките на бъдеща работа, списък на използваните информационни източници, приложения.

Може да се изисква повече по отношение на оформянето на работата. В съдържанието на пълния текст липсва „увод“, библиографията е посочена преди списъците на фигурите и таблиците (въпреки, че в текста е обратното), главите са дадени с арабски цифри. В автореферата главите са обозначени с римски цифри, но първа глава липсва (или е отнесена към увода). В текста пък е обособена. По принцип чисто визуално оформянето на труда не е такова, каквото би могло и трябвало да бъде. Тези бележки

може би са незначителни, но затрудняват цялостното възприемане на труда.

d. Съдържателна оценка на дисертационния труд.

В увода към дисертацията, авторката се спира на целта на дисертационния труд, изследователските задачи, теза и хипотези, обект и предмет на изследването. Представен е също теоретичният модел на изследването.

Глава първа е посветена на изясняването на основни понятия - понятието „професионален успех“ и разграничаването му от сродни понятия; извеждането на обективни и субективни критерии за професионален успех; понятието „професионален успех“ и кариера, удовлетворение от работата, прогнозните параметри за професионален успех.

Глава втора е посветена на теориите, концепциите и изследванията за взаимовръзката между социалния произход и професионалната позиция.

В тези две глави подробно се разглеждат всички предпоставки за избора и обогатяването на концептуален модел на изследването.

Глава трета е посветена на дизайна на емпиричното изследване, както и на резултатите на самото изследване.

Следват заключения и препоръки, списъци на фигурите и таблиците, библиография и приложения – използваната анкета и списък на компаниите, включени в изследването.

Авторката е подготвила един като цяло много добър и носещ информация текст. Проблемът, предмет на изследване, е разгледан от различни гледни точки. Като цяло може да се даде положителна оценка на дисертационния труд. Литературният обзор е изчерпателен, многостранен

и интелигентен, разработен е концептуален модел, изследването и анализът на резултатите от него са проведени коректно.

Към текста могат да се направят следните бележки:

- Визуалното представяне на концептуалния модел, който се следва в дисертацията (стр.10), не е особено добър. Връзките трябва да се изобразят ясно (което не е направено!).
- В текста се цитират таблици на английски език. Добре е всичко да се представя на български език (въпреки че това е практика в някои страни) – това е законово изискване дори на защитаващи на чужд език у нас.
- Очевидно, следвайки някакъв източник, нашите докторанти в последно време (включително и авторката) представят анкетата като количествен метод на изследване. Независимо откъде черпят тази информация, определено може да се каже, че в случая анкетата е метод за изследване на мнението на група хора чрез един и същ въпросник. Мненията по принцип не са твърди факти. Събраната чрез анкетата информация може да се обработи и статистически (т.е. – да се използват количествени методи за обработката ѝ). С „анкета“ се наричат и други разследвания, но те също не са количествени.
- Изследваната извадка не е представена ясно. Липсват в приложение доказателства за направеното (това е слабост не само на докторантката – аз многократно обръщам внимание за това). Дори да вземем предвид 100-те компании, включени в изследването (разпратен е въпросник до тях). Получени са 104 отговора, над 40% от тях се падат на 6 компании, а от 5 е получен само 1 отговор. От останалите 89 компании очевидно са постъпили петдесетина отговора, явно е от данните, че от някои компании са постъпвали повече от един отговор. Изводът е, че от около половината компании

отговор не е получен. Тези обстоятелства би трябвало да се коментират.

- Заключениета и препоръките са само на три страници. Докато изводите са добре представени, препоръките могат да се представят по-подробно и изчерпателно. Част от препоръките са обобщени в края, или са споменати в текста. Много препоръки обаче са твърде общи – от типа „могат да се използват в или за“. Добре е да се разкрие какво се крие зад това.

е. Оценка на приносния характер на дисертационния труд.

Приемам автореферата като обективно отразяващ съдържанието на дисертацията. Приемам формулираните от автора в текста на дисертацията и автореферата приноси, а именно:

- Разработен е концептуален модел на връзката между фактори, свързани със социалния произход и субективния и обективен професионален успех, който интегрира достигнатото от други автори знание, доразвит е от докторантката, проверен е в изследването и са очертани възможностите за по-нататъшното му развитие.
- Предложен е модел за измерване на социалния произход въз основа на класов индекс, който може да намира приложение за различни изследователски цели.
- Проверени са хипотезите за връзка между социалния статус и шансовете за управленска кариера; връзката между обективния и субективния професионален успех; между пола и скоростта на достигане на управленска позиция. Тези резултати имат както теоретично, така и практическо значение.

III. Критични бележки и препоръки.

Независимо от положителната оценка на свършеното от авторката, към работата могат да се отправят и следните по-общи бележки и препоръки, които се отнасят по-скоро до бъдещо изследване:

- За съжаление в България факторите, които взимат решение или повлияват кариерата (особено в ключови фирми) все още могат да бъдат наречени „сенчести“. Те обаче трудно могат да се установят чрез анкета сред самите управляващи. Първо, защото няма да признаят това и второ, сенчестите групировки обикновено „се легитимират“ с „чисти“ лица (които просто са зависими от тях). Ето защо този аспект се нуждае от осветляване по подходящ начин, включително по отношение на родителите, а и на самите респонденти. Може да се предположи, че върху този фактор се наслагват изследваните зависимости.
- В анкетата се използват въпроси, за състоянието на различни изследвани аспекти към петнадесетата година на респондента. Това вероятно е приемливо за едно общество, което не е подложено на драстични социални промени през изследвания период. Ако разгледаме възрастта на респондентите, ще установим, че за повече от половината 15-тата година е била преди промените от 1989 година, т.е. преди значителните промени в икономическото и политическото състояние на родителите им, за друга част от анкетираните 15-тата година се е случила по съвсем друго време (с други правила на играта). Може би би трябвало да има въпроси, разкриващи статуса на семейството в известна динамика – и след промените. Ако родителите са били около 40 годишни към 15-тата година на децата си, то през последващите 10 години е възможно да са променили положението си по драстичен начин, който да е в

състояние да окаже влияние върху кариерата. Освен това, част от анкетираните (около петдесет годишни) може би лично са участвали (участват) в структури със силно влияние върху кариерите (ние разпознаваме такива случаи), които не се изследват. Другата част от респондентите навършват 15 годишна възраст след промените, но най-младите имат кариера (за 2-3 години стигат до високи позиции), която очевидно навежда на мисълта, че има някакви фактори (извън изследваните), които са я „подпомогнали“. Като разгледаме списъка от включените в изследването фирми, то няма нито една, която да е дело на млад гений и на тази основа да е забогатяла и да се е развила у нас. Ето защо за няколко години да се достигне да висока управленска позиция е по-скоро неестествено. Може би и на наличието на тези две групи (15-тата година преди и след промените от 1989 година) се дължи неясната зависимост в редица отношения, която се разкрива в настоящото изследване.

Разбира се, работата обръща внимание на важен и интересен въпрос, докторантката е положила усилия да разгледа важни фактори, влияещи върху кариерата, получени са интересни резултати, които могат да бъдат основа за обосноваване на практически управленски решения, дава възможност изследванията да се разширяват и задълбочават, така че посочените критични бележки са насочени към бъдещите изследвания, към търсенето и намирането на интелигентно и хитроумно решение за събирането на качествена информация за други фактори, повлияващи управленските кариери у нас.

IV. Заключение.

Въз основа на изложените аргументи и независимо от направените бележки, аз препоръчвам на журито на г-жа **Диана Божидарова Костова** да бъде присъдена образователната и научната степен **доктор**.

Член на журито:.....

/проф. д-р Анастасия Бънкова/

Дата: 26 ноември 2017 год.

София